Delo, 17. januarja

Zakaj smo sploh hoteli imeti svojo državo, če v njej ne znamo živeti kot bratje

V pogovoru z Janezom Stanovnikom je veliko stvari, na katere bi bilo treba odgovoriti, vendar se zaradi omejenega prostora dotikam le nekaterih.

Novinar je sobesednika vprašal: Kako je mogoče, da v vseh letih po osamosvojitvi, ko se nekdanji sodelavci okupatorja vračajo, nihče več ne spraša po njihovih zločinih? Zakaj ne ravnamo kot Francozi? Vprašanje je Stanovnika kar pošteno zmedlo, zato je začel odgovarjati nekaj drugega. Naj na tako postavljeno prašanje dam odgovor tudi jaz. Če bi bili pravna država in bi npr. po letu 1990 sodili vsem zločinom proti človeštvu, bi bila naša sodišča (in zapori) polni komunističnih in partizanskih zločincev.

Novinar in njegov sobesednik omenjata Francijo. Tam med drugo svetovno vojno in okupacijo npr. komunistom »na kraj pameti ni padlo«, da bi se šli revolucijo. Upor je bil pluralističen in taktičen, zato so tudi njihovi kolaboracionisti nekaj povsem drugega od kolaboracionizma v Sloveniji. Danes si lahko vsak prebere, kakšno ideologijo je leta 1941 ali 1942 gojila Komunistična partija Slovenije. Zanjo je bila okupacija enkratna priložnost za komunistično revolucijo, ki so jo, kljub nekaterim opozorilom Kominterne o taktičnosti, začeli že leta 1941 dosledno izvajati.

Toda vedeli so, da so sami prešibki, zato so si za krinko organizirali Osvobodilno fronto in se skrili za narodnoosvobodilna gesla. S tem so premamili in zlorabili veliko domoljubno energijo, ki je prevevala takrat Slovence. Komunisti so vedeli, da lahko uspejo le, če pohitijo, da ne bi kdo drug izrabil te silne energije. Partija je stala za vsem, nekaj posameznikov iz različnih skupin so v začetku pridobili z osvobodilnimi gesli, kasneje pa so se zvito skrivali za krinko besede Osvobodilna fronta. O vsakem partizanskem organiziranju in o vsakem partizanskem koraku je odločala partija, ki je prek komandnega kadra in predvsem prek politkomisarjev povsem obvladovala partizanske enote.

Poleg tega pa se je nadzor vršil še skozi obveščevalno-varnostno službo, ki je bila pod neposrednim vodstvom KPS in je bila njena eksekutiva. Partijska VOS in »narodna zaščita« sta že do konca leta 1941 pobili okoli 40 Slovencev, do začetka poletja 1942 pa skoraj 400. Večina od pobitih je bila nedolžna.

Skoraj eno leto je meščanski tabor potreboval, da se je zavedal grozljivosti položaja. Začelo se je nerodno oboroženo organiziranje proti krvavi revoluciji. Poleti 1942, ko je komunistični teror dosegel vrhunec, sta za politično stran, proti kateri je KPS prek OF in svojih oboroženih skupin (partizani, VOS, »Narodna zaščita«) usmerila vse svoje sile, obstajali samo dve zelo slabi alternativi. Prisiljeni so bili poseči po obeh: po oboroženi samoobrambi in po naslonitvi na okupatorja. Slednji se zaradi takratnih specifičnih razmer (na eni strani pobijanje partizanov, na drugi okupatorsko nasilje) na noben način ni dalo izogniti.

Z izsiljeno oboroženo samoobrambo so komunisti svoj peklenski načrt še bolj dograjevali. Ko so se po vaseh pojavljale oborožene samoobrambne vaške straže, ki so bile slabo oborožene, nevešče bojevanja in zaradi specifike tudi nebojevito razpoložene (v nasprotju s partizani), so komunisti takoj svoje partizanske enote usmerili proti postojankam vaških straž. Eden prvih vrhuncev množičnih pobojev se je tako zgodil po kapitulaciji Italije, ko so partizani pobili več sto ujetih in do takrat defenzivnih protirevolucionarjev. Zato je v tem kontekstu Stanovnikovo omenjanje Javorovice iz leta 1944 povsem deplasirano, kajti šele takrat je prišlo do omejenih oblik državljanske vojne. Prej je bila ena stran izrazito defenzivna, druga (komunistično-partizanska) pa izrazito ofenzivna. Vsak, ki pozna dogajanje med drugo svetovno vojno na Slovenskem, se lahko s Stanovnikom povsem strinja, da revolucije in partizanstva ni mogoče ločiti. Res, da so mnogi preprosti Slovenci takrat verjeli v narodnoosvobodilna gesla in prek njih v upor proti okupatorju in se niso zavedali, kaj se za vsem tem v resnici skriva, toda na stotine in stotine partizanov je vedelo, za kaj v resnici gre: za oblast in za uničenje sil prejšnje oblasti.

Kaj je, gospod Stanovnik, panično »potovanje« bana Natlačena na Vrhniko in v Celje

in županov v Rim (v tisti strahotni zmedi so poskušali iskati modus vivendi, pa čeprav smo lahko glede tega danes »po bitki« še tako pametni in celo zlonamerni) proti brezobzirnemu pobijanju, in to pri izrabljanju režima okupacije ter uporniških gesel? To povejte! To so relevantna razmerja in tudi danes kvalificirana vprašanja. Vse drugo je

E-mail: pisma@delo.si

sprenevedanje in nasilje nad zgodovinskim spominom.

Še to: Čeprav so danes zgodovinarji precej produktivni, ostajajo povsem neobdelani celi sklopi naše polpretekle zgodovine. Pri tem seveda ne gre za nepomembne teme, ampak celo za takšne, ki so ključne za razumevanje tako rekoč vsega drugega (npr. dejavnost partijske eksekutive varnostno-obveščevalnih služb).

Ivo Žajdela, Ljubljana

Delo, 17. januarja

Zakaj smo sploh hoteli imeti svojo državo, če v njej ne znamo živeti kot bratje

Prebiranje raznih prispevkov, ki jih g. Ivo Žajdela pošilja po raznih časopisih, me je že večkrat sililo, da bi odgovoril na njegove zelo enostranske »pogruntacije«. To, kar si je pa g. Žajdela privoščil s komentiranjem pogovora z g. Janezom Stanovnikom v Sobotni prilogi z dne 31. 1. 1998, pa je zares preveč. Sprašujem se, ali se mogoče g. Žajdela pripravlja na novo vojno, novo revolucijo in novo kolaboracijo?

Če bi g. Žajdela sodoživljal dogodke, ki jih tako zavajajoče opisuje, bi že upoštevanja potreben časovni zamik objektivno ne dopuščal takih, zgodovinsko neresničnih miselnih konstruktov. Ker pa tega, koliko mi je znano, sodoživljal ni, se mi pa poraja odgovor na postavljeno vprašanje, da imamo opravka z zavajajočo propagando za bratomorni spopad po vzorcu izpred dobrih petdesetih let.

Misli in sklepanja, ki jih g. Žajdela razpreda, so res prirejeni za takratnega vdanega, poslušnega in bogaboječega podanika vatikansko-rimskega protektorata, stoletnega sna slovenskega klerikalnega vrha. Za današnjega, v bodočnost zazrtega državljana samostojne, suverene Slovenije pa taki konstrukti zaradi njihovega hotenega ponarejanja in zanikanja vseh državotvornih elementov, ki so se uveljavili med NOB v okviru OF slovenskega naroda, še pomilovanja ne zaslužijo.

DELO 7.2.1998

Zato bi bil že čas, da se g. Žajdela pri svojem spovedniku spove greha: »Zavajal sem slovenski narod,« pa ne zato, da bi zatem lahko nemoteno nadaljeval, ampak zato, da bi s tem za vselej nehal.

Kristijan Perko, Duplje